

Poznań, 21.12.2025 r.

dr hab. Joanna Kic-Drgas, prof. UAM

Instytut Lingwistyki Stosowanej

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Kamila Łuczaka

pt.: „Fremdsprachliche und fachsprachliche Mehrsprachigkeit im Dienstleistungssektor in Polen”

Obcojęzyczna i specjalistyczna wielojęzyczność w sektorze usługowym w Polsce

Przedmiotem przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej pana magistra Kamila Łuczaka napisanej pod kierunkiem dr. hab. prof. UŁ Jacka Makowskiego oraz dr Agnieszki Stawikowskiej-Marcinkowskiej w Katedrze Języków Specjalistycznych oraz Komunikacji Międzykulturowej Uniwersytetu Łódzkiego jest analiza obcojęzycznej i specjalistycznej wielojęzyczności w sektorze usługowym w Polsce.

Autor wskazuje na następujący na analizę i opis, tego jakie języki i w jakich kontekstach wykorzystywane są w dużych przedsiębiorstwach jako cel swojej rozprawy. Poprzez tak sformułowany cel Autor chciałby zapełnić powstałą lukę badawczą wynikającą z niewielu badań, które dotychczas zostały podjęte, aby wspomniany problem opisać (str. 6).

Struktura pracy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska liczy 280 stron i składa się z sześciu rozdziałów, spisu zastosowanych w pracy skrótów, bibliografii, spisu rysunków, spisu tabel, streszczenia w języku niemieckim, polskim i angielskim.

We wstępie (strony 5-9) Autor przedstawia cel, główne założenia rozprawy, wskazuje na istniejącą lukę badawczą oraz formułuje najważniejsze hipotezy badawcze rozprawy.

Rozdział drugi (strony 9-43), który jest, de facto, pierwszym rozdziałem stanowiącym podbudowę teoretyczną rozprawy i został poświęcony usystematyzowaniu aparatu pojęciowego stosowanego w dalszych częściach rozprawy takich jak wielojęzyczność (niem. Mehrsprachigkeit), różnojęzyczność (niem. Vielsprachigkeit) i dwujęzyczność (niem. Zweitsprachigkeit).

W rozdziale trzecim (strony 47-79) Autor omawia zagadnienia polityki językowej w różnych kontekstach regionalnych i kulturowych. Autor poddaje dyskusji najpierw historię, następnie status języków w świecie, aby skupić się na założeniach polityki językowej w wybranych regionach. Rozdział zamyka nawiązanie do funkcji i roli pejzażu językowego.

Rozdział czwarty (str. 79-117) został poświęcony komunikacji zawodowej w dużych przedsiębiorstwach. Autor opisuje tematykę ekonomicznej wartości języka, struktury dużego przedsiębiorstwa, a także odnosi się do najnowszych badań dotyczących komunikacji zawodowej. W rozdziale została także ujęta charakterystyka sektora usługowego w Polsce.

Rozdział piąty (str. 118-240) nosi tytuł Untersuchungsdesign i zostały przedstawione w nim metodologia badania oraz analiza osiągniętych wyników. W sumie p. mgr Łuczak opisał 11 zespołów pracujących w międzynarodowych korporacjach, które badał w latach 2023 i 2025.

W rozdziale szóstym (str. 240-247) Autor podsumowuje uzyskane wyniki i wskazuje na dalsze perspektywy badań nad tematem wielojęzyczności w przestrzeni korporacyjnej.

Następnie (str. 247-248) Autor przedstawia spis użytych w rozprawie skrótów. Po tej części pracy następują rozbudowany spis bibliograficzny (str. 248-265) obejmujący publikacje nie tylko niemiecko- i anglojęzyczne, ale także francusko- czy włoskojęzyczne.

Rozprawę kończą trzy streszczenia w języku niemieckim (str. 273-275), języku polskim (str. 275-277) oraz języku angielskim (str. 278-280).

Struktura rozprawy nie budzi zastrzeżeń, ma przejrzysty i logiczny charakter.

Ocena merytoryczna pracy

Autor podjął się bardzo wymagającego zadania, jakim jest prowadzenie badań w sektorze zawodowym i korporacyjnym. Rzeczywiście, we wspomnianym kontekście istnieje luka badawcza wspomniana przez Autora rozprawy (str. 6). Trudność przeprowadzenia wspomnianych badań wynika przede wszystkim z ograniczonego dostępu do respondentów

oraz z trudności w realizacji zaplanowanych działań badawczych. Choć trzecia misja uczelni (Gajewska et al., 2020) stanowi istotny element jej rozwoju, sektor zawodowy wciąż z dużą rezerwą zgadza się uczestniczyć w badaniach akademickich (Kic-Drgas, 2022), tym bardziej zebrane i omówione przez Autora wyniki są wartościowe naukowo.

We wstępie moją wątpliwość budzi sformułowanie: „Welche Fremdsprachen erfreuen sich der stärksten Nachfrage unter den Arbeitgebern von internationalen Großunternehmen in Polen? **In anderen Worten:** Wie sieht die Sprachenvielfalt unter den Arbeitnehmern in diesen Großunternehmen in Polen aus?” (str. 6). Chodzi tu zatem o jedno, czy dwa pytania, bo ów pytania wskazują na różne perspektywy, z jednej strony pracodawcy (popyt na języki obce) z drugiej pracownika (języki, z którymi pracownik przychodzi do firmy, co znów nie jest jednoznaczne z kwestią języków, które rozwija, bo w firmie są potrzebne), zatem nie powinny być traktowane jako tożsame lub synonimiczne. Zgadzam się, natomiast, że zbadanie obu perspektyw da zapewne dopiero pełny obraz sytuacji na polskim rynku pracy.

Drugi rozdział jest próbą systematyzacji terminologii, co z perspektywy logiki i spójności przekazu jest jak najbardziej właściwe, zwłaszcza, że warto podkreślić, że praca ma charakter interdyscyplinarny i mimo, że ramy teoretyczne budują zagadnienia językoznawcze to cała praca nawiązuje silnie do teorii zarządzania i organizacji przedsiębiorstw.

Rozróżnienie między pojęciami **Vielsprachigkeit**, **Mehrsprachigkeit** i **Bilingualismus** jest mało wyraźne, może warto byłoby przedstawić różnice graficznie. Mimo, że Autor wskazuje na społeczne ufundowanie *Vielsprachigkeit* i indywidualne *Mehrsprachigkeit*, warto byłoby temat poszerzyć to zagadnienie i dokładniej je opisać i tu w szczególności zachęcam do lektury np. Sopata (2022).

Autor wprowadza także pojęcia *Sprachenvielfalt eines Individuums*, czym różni się to pojęcie od *individuelle Mehrsprachigkeit*, które w literaturze przedmiotu także funkcjonuje (Bainski et al. 2017, Bredthauer et al. 2021)? Różnica między terminami wymaga dokładnego doprecyzowania.

Rozdział 2.5 ma charakter encyklopedycznej wymienianki podstawowych terminów związanych z pracą, a przecież wskazane pojęcia są bardzo istotne dla rozumienia i opisu języków w świetle środowiska pracy. Rozdział warto poszerzyć i wskazać na współzależność między omawianymi terminami np. w formie graficznej.

Rozdział trzeci ma na celu opis aspektów polityki językowej, które odnoszą się do wielojęzyczności. Bardzo ciekawy jest opis polityki językowej na różnych kontynentach.

Rozdział 3.4 stanowi systematyzujący wkład do opisu polityk językowych, niemniej jednak, nie jest dla mnie jasne, dlaczego Autor nie zdecydował się na opis wszystkich kontynentów, np. Ameryka Północna i Południowa. Wątpliwości budzi także połączenie Afryki i Ameryki Łacińskiej w jednym rozdziale, zwłaszcza, że tematyce Ameryki Łacińskiej Autor poświęcił zaledwie cztery zdania, a jest to przecież kontynent bardzo zróżnicowany kulturowo i językowo. Dodatkowo ciekawe byłoby zestawienie polityk językowych na poszczególnych kontynentach w formie tabeli. Pejzaż językowy, któremu Autor poświęcił rozdział 3.5 został opisany bardzo powierzchownie, a przecież jest to ważna i szybko rozwijająca się metoda opisu wielojęzycznej rzeczywistości (por. np. Conti, 2024).

W rozdziale czwartym Autor opisuje specyfikę komunikacji specjalistycznej w wielojęzycznych korporacjach. Mimo, iż charakter interdyscyplinarny pracy jest ważny i potrzebny, treści z rozdziałów 4.2 i 4.3, nie przekładają się na językoznawczy profil pracy, warto byłoby treści z tych rozdziałów powiązać w bezpośredni sposób z elementami języka, np. jak struktura firmy bądź zadania realizowane na poszczególnych szczeblach przekładają się na wielojęzyczną komunikację biznesową.

Warto podkreślić znaczenie rozdziału 4.6, w którym Autor wskazuje na zmianę punktu ciężkości w układzie kompetencji pracowniczych: zmniejszenie znaczenia znajomości języków obcych oraz wzrost znaczenia kompetencji miękkich. Niezwykle ciekawe jest ujęcie w opisywanej perspektywie także języków mniej rozpowszechnionych jak węgierski, czy arabski. Obserwacje Autora mogą znaleźć istotne przełożenie na obszar dydaktyki języków specjalistycznych.

Chciałabym podkreślić, że bardzo cenne są podsumowania po każdym rozdziale teoretycznym, które dodatkowo ułatwiają systematyzację omówionych w danej części treści.

Rozdział piąty określony jest jako Untersuchungsdesign, co wskazuje raczej na opis metodologii niż na analizę samych wyników badania, natomiast Autor rozprawy umieścił w tym, bardzo obszernym, rozdziale zarówno rozważania metodologiczne, jak i opis pozyskanych danych i ich interpretację, co ujmuje przejrzystości recenzowanej rozprawy.

Temat trzeciej misji uniwersytetu został zaledwie wspomniany na str. 118, z pewnością warto poświęcić temu zagadnieniu więcej miejsca w części teoretycznej pracy, zwłaszcza w związku z faktem, że analizowana w rozprawie tematyka służy właśnie rozwijaniu trzeciej misji. Autor informuje: „Für die Zwecke der vorliegenden Dissertation wurde im Zeitraum zwischen April und Beginn Juni 2025 eine selbstständige und unabhängige Umfragereihe im Rahmen von

Sprachenbarometer Lodz 14/2025 realisiert" (str. 125). W rozprawie brakuje wyjaśnienia czym badanie mgra Łuczaka różniło się od wspomnianego w pracy Barometru Językowego Łodzi oraz brak w pracy załączonego formularza ankietowego w całości.

Opis metodologiczny powinien zostać poszerzony o dane demograficzne uczestników jak płeć i wiek, te czynniki mogą mieć ciekawy wpływ na to, iloma językami i w jakich konstelacjach badani mówią w kontekście zawodowym. Ważną informacją byłby także opis metody doboru uczestników badania.

Przedstawiona analiza jest bardzo szczegółowa i skrupulatna, choć w opisie metodologicznym warto byłoby wyjaśnić, według jakiego klucza Autor rozprawy interpretował pozyskane wyniki.

W części poświęconej opisowi wyników brakuje krytycznego podejścia do nich i dyskusji z opisanymi w części teoretycznej badaniami. Przeprowadzone badanie jest niezwykle ciekawe i może stać się punktem wyjścia do dalszych cennych, zwłaszcza dla trzeciej misji analiz. W analizie zaproponowanej przez Autora brakuje jednak zasadniczej informacji, próby wyjaśnienia dlaczego, akurat dane języki funkcjonowały w badanych zespołach, czy była to kwestia indywidualna, czy związana z działalnością firmy, wykonywanymi zadaniami, oraz w jakich specyficznych działaniach osoby biorące udział w badaniu wykorzystywały dane języki.

Rozdział szósty, poświęcony wynikom i konkluzjom, jest w mojej opinii zbyt krótki i bardzo powierzchowny. Autor odnosi się do pytań badawczych bardzo skrótowo (czasami zaledwie kilka zdań), brak odniesień do literatury, w pytaniu 2 kontekst użycia języków został zaledwie wspomniany w zdaniu „Vier Fachbereiche stechen generell der fachsprachlichen Mächtigkeit nach durch die Anzahl der tätigen Mitarbeiter hervor: Supply Chain Management und Logistik, Kundenbetreuung, Datenmanagement und Informationstechnik." (str. 241). Zabrakło mi wskazania na konkretne sytuacje komunikacyjne. W tej części rozprawy Autor nie wykorzystał potencjału zebranych wyników.

Rozdział 6.2 w bardzo ciekawy sposób przedstawia przyszłość rozwoju wielojęzyczności w środowisku korporacyjnym oraz wskazuje na potencjalne kierunki badań.

Rozprawę wieńczy bardzo obszerny spis najnowszej bibliografii dotyczącej opisywanego obszaru.

Podsumowując Autor ujął omawiany temat kompleksowo starając się zarysować bardzo złożony obraz współistnienia i rozwoju języków na świecie zarówno w kontekście codziennego użycia jak i zastosowania w sferze zawodowej. Bardzo ważnym elementem pracy są wyniki pochodzące bezpośrednio z obszaru zawodowego i pozwalające na sformułowanie wniosków dotyczących określonych tendencji w użyciu języków obcych w środowisku korporacyjnym.

Kwestie formalne

Autor rozprawy nie ustrzegł się przed popełnieniem następujących błędów:

1. We wstępie nie mamy tak naprawdę do czynienia z **Forschungsfragen** a **Forschungsfragenkomplex** albo **Fragengruppe**, ponieważ w każdym ze wskazanych pytań F1, F2 jest więcej niż jedno pytanie badawcze.
2. Warto także poprawić niezgrabności językowe jak na przykład: „Im Falle von der inneren Viel- und Mehrsprachigkeit kann man auch von einer **Polyglossie** sprechen, deren besondere Form **Diglossie** ist” (s.36).
3. Es erreichte durch die Araber wieder das Abendland, um seine Denkweise in der Renaissance zu beeinflussen (s.77), niejasne do czego odnosi się *es*.
4. Dużym problemem pracy jest graficzne przygotowanie obrazków, przykład Abb. 2.1, Abb. 3.4. Rysunek przesunięty w stosunku do ramki, wszystkie rysunki w rozdziale 5 mają rozmyte, nieostre krawędzie.
5. Tytuł rozdziału 4 jest taki sam jak rozdziału 4.5, wydaje mi się, że powinno być wprowadzone rozróżnienie.
6. Analizę otrzymanych danych zaproponowałabym jako osobny rozdział, zwiększając w ten sposób transparentność pracy.

Wnioski końcowe

Zaproponowana struktura pracy stanowi logiczną zwartą, całość, którą Doktorant uzupełnia rzetelnym badaniem i dobrze sformułowanymi wnioskami. Mimo wymienionych w recenzji uchybień uważam, że przedłożona do recenzji praca jest bardzo wartościowa i wypełnia istniejącą lukę badawczą wskazując bardzo ciekawy, dotychczas nie zbadany kierunek badań. Przeprowadzona analiza świadczy o posiadaniu przez Autora nie tylko ogólnej wiedzy językoznawczej, ale również umiejętności analitycznych.

Konkludując, przedłożoną do recenzji dysertację oceniam pozytywnie.

Praca w pełni spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2024 r. poz. 1571 ze zm.) stawiane pracom składanym przez osoby ubiegające się o stopień naukowy doktora.

W związku z powyższym przedkładam wniosek o dopuszczenie pana Kamila Łuczaka do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

Bibliografia

- Bainski, Christiane; Benholz, Claudia; Fürstenau, Sara; Gantefort, Christoph; Reich, Hans H. & Roth, Hans-Joachim (2017). *Diskussionspapier Mehrsprachigkeit NRW. Ansätze und Anregungen zur Weiterentwicklung sprachlicher und kultureller Vielfalt in den Schulen*. Düsseldorf: Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen. Verfügbar unter: <https://www.uni-due.de/imperia/md/content/prodaz/msw-diskussionspapier-mehrsprachigkeit.pdf>
- Bredthauer, Stefanie; Kaleta, Magdalena & Triulzi, Marco (2021). *Mehrsprachige Unterrichtselemente* (Basiswissen sprachliche Bildung). Köln: Mercator-Institut für Sprachförderung und Deutsch als Zweitsprache.
- Conti, Luisa (2024). Understanding Culture, Cultural Identity, and Cultural Heritage in the Post-Digital Age In Muenstermann, Ingrid (ed.). *Belonging in Culturally Diverse Societies - Official Structures and Personal Customs*. IntechOpen, <https://doi.org/10.5772/intechopen.1006912>
- Kic-Drgas, Joanna (2022). *Entwicklung der Schreibkompetenz in einer Fremdsprache an der Hochschule. Konzept für die Schreibvermittlung im berufsbezogenen Unterricht am Beispiel von Deutsch als Fremdsprache*. 1 wyd. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht Verlag. <https://www.vandenhoeck-ruprecht-verlage.com/detail/index/sArticle/57364>.
- Gajewska, Elżbieta, Magdalena Sowa, i Joanna Sławomira Kic-Drgas. (2020). *Filologia wobec wyzwań komunikacji specjalistycznej: od współpracy z biznesem po kształcenie nauczycieli*. Językoznawstwo Stosowane. T. 31. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Sopata, Aldona. (2022). *Alter und Input als Hauptfaktoren beim bilingualen Spracherwerb. Artikel und Nullargumente im Deutschen bei zweisprachigen Kindern*. Interdisziplinäre Verortungen der Angewandten Linguistik. 1. Auflage. T. 004. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht Verlag. <https://www.vandenhoeck-ruprecht-verlage.com/detail/index/sArticle/57791>.

Joanna Kic-Drgas